

Rast Makamı Seyri

İstanbul Belediyesi Konservatuvarı (Darül-Elhan) Türk Musikisi Talebe Cemiyeti

Ahmet Şefik Gürmeriç

[1904 - 1967]

Usûlü : Sofyan

RAST Makamı

a) Durağı: Rast perdesidir.

b) Seyri: Çıkıcıdır.

c) Dizisi: Yerde bir Rast beşlisine Nevâ'da bir Rast dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir (Rast beşlisi + 5. Derecede Rast dörtlüsü).

Bu dizi bazen özellikle inici nağmelerde bakiye diyezli fa (Eviç) perdesini atarak fa Bekar Acem Perdesi kazanır. Bu durumda Nevâ üstündeki Rast çeşnisi Büselik çeşnisi haline dönüşür. Bu yeni gibi görünen bir dizidir. Böylece Rast beşlisine Büselik dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelen diziyi Acem'li Rast dizisi denir.

d) Güçlüsü: Beşli ile dörtlünün ek yerindeki Nevâ perdesidir.

e) Asma Karar Perdeleri:

1) Rast çeşnisinin bir tanini üstünde Uşşak çeşnisi vardır. Bu yakınlıktan faydalanılarak Dügâh perdesinde Uşşak çeşnisiyle asma karar yapılır.

2) Segâh perdesindeki asma karar günümüze kadar yalnız Segâh çeşnili olarak düşünülmüştür. Segâh perdesi üzerinde bir Ferahnâk beşlisi veya Segâh'a Acem perdesi kullanılarak iniliyorsa eksik Ferahnâk beşlisi ile de asma karar yapılabilir.

Şüphesiz ki istenirse Dik Hisar perdesini kullanmak şartıyla Segâh'da Segâh çeşnisiyle kalınabilir. Ayrıca Segâh' Segâh üçlüsü ile de kalınabilir. Bunların dışında bir asma karar yeri de Yegâh perdesidir. Genişleme sırasında asma karar perdesi olan Yegâh'da Rast çeşnisi ile asma karar yapılır. Hüseyini Aşirân'da da Uşşak'lı veya Nişabur'lu kalınabilir.

f) Donanımı: Si için koma bemolü, fa için bakiye diyezi donanımına konulur.

g) Perdelerin T.M.deki isimleri: Rast, Dügâh, Segâh, Çargâh, Nevâ, Hüseyini, Eviç veya Acem, Gerdâniye.

h) Yeden'i: 1.aralıktaki bakiye diyezli fa Irak perdesidir.

ı) Genişlemesi: Rast makamı çıkıcı ve ağır başlı bir makamdır. Bu sebeple genişlemesi pest taraftan, durağın altından olur. Bu da güçlü Nevâ üstündeki Rast dörtlüsü simetrik olarak Yegâh (re) üstüne göçürülmeyle yapılır. Rast makamı aslında tiz tarafta genişletilmemiştir. Fakat seyrek de olsa nağmeler tiz durağı aşarsa hangi seslerin kullanılacağını bilmesi gereklidir. Bunun için tiz taraftan bir genişlemeye gerek vardır. Bu da şöyle yapılır: Durak perdesi üzerinde bulunan Rast beşlisi simetrik olarak tiz durağın üstüne göçürülür.

Seyri:

Durak perdesinden, dizinin durak üzerindeki seslerinden, durak altında genişlemiş kısmın seslerinden seyre başlanabilir. Karışık gezinip Nevâ perdesinde yarım karar yapılır. Bu arada evvel veya sonra gerekli yerlerde asma kararlar da gösterilir. Sonra bütün dizide, hattâ istenirse genişlemiş kısımda da dolaşıldıktan sonra Rast perdesinde çoğunlukla yedenli yarım karar yapılır.

Sofyan Usûlü

*) Dört zamanlıdır.

*) İki tane iki (2 +2 = 4) zamanın veya iki Nîm Sofyân'ın birleşmesinden meydana gelmiştir.

*) 4/8'lik ve 4/4'lük iki mertebesi varsa da, 4/4'lük ikinci mertebe daha çok kullanılmıştır.

*) Pışrevlerde, İlâhîlerde, şarkılarda, türkülerde, oyun havalarında, kısaca özel usûl mecburiyeti olmayan hemen her formada kullanılmıştır

Sofyan Darb Usûlü

1 . Darb :

(Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]

2 . Darb :

(Te) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]

3 . Darb :

(Ke) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak : Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleleri / İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]